

Száz éves a *Česky časopis historický*

Šmahel, František: *Sto ročníků Českého časopisu historického. Jubilejní ohlédnutí.* = *Česky časopis historický*, 2002. 4. no. 733–737. p.

A cseh történettudomány egyik vezető folyóirata, a *Česky časopis historický* 2002 végén fejezte be századik évfolyamát. Az 1985-ben alapított orgánus megkésett jubileuma abból adódik, hogy a náci megszállás és proletárdiktatúra idején a folyóirat nem jelenhetett meg.

Az alapítók három feladatkör gondozását tűzték ki célul maguk elé:

- Eredeti dolgozatok közlése a politikai, jog-, egyház-, irodalom- és művészettörténeti témákból, különös tekintettel a cseh, morva és sziléziai vonatkozásokra.
- Tájékoztató a cseh nyelvű és az idegen nyelveken megjelent történeti publikációkról, beleértve a népszerűsítő műfajokról való tájékoztatást is.
- A történettudomány fontosabb fejlődési trendjeinek közleményekben, hírekben történő bemutatása.

A folyóirat mindmáig tartja magát e korántsem könnyen és egyszerűen teljesíthető hármas feladatcsokorhoz.

A jubileumi visszatekintés szerzője František Šmahel leköszönő főszerkesztő.

Megállapítja, hogy a jubiláns folyóirat korántsem tartozik a legrégebbi cseh periodikumok közé, hiszen a *Časopis národního muzea* 1827-től, a *Památky Archeologické* 1854-től, a *Časopis matice moravské* 1869-től jelent meg. A *Česky časopis historický* a szigorúan vett szakfolyóiratok keletkezésének sorába illeszkedik. Hasonló volt a cseh fejlődés, utal rá szerzőnk, mint a világ számos országában is megvalósult.

A náci megszállás alatti szünetelésnél is kirívóbbnak bizonyult a proletárdiktatúra hozta szilencium. A második világháború befejezését követően a folyóirat kiadói úgy vélték, hogy nem lehet eltekinteni a világszerte végbement változások tudomásul vételétől. Különösen a szovjet értelmezésű szláv gondolatot minősítették olyannak, amely garantálja: „házánk soha többé nem válik Nagy-Németország részévé”, illetve a felszabadított történelemtudomány „lehetőséget kap a múlt történéseinek teljes körű és olyan gyanúsítgatások nélküli feltárására, hogy esetleg másféle célok szolgálatába állítsák, mint az igazság és humanizmus”.

Am senki sem ringathatta magát hosszú ideig ebben az illúzióban, minthogy 1950-ben a folyóirat megszűnt létezni. Három évre rá született meg a folyóirat pótlására az immár országos terjesztésű és hatókörű *Československý časopis historický*, amely beköszöntőjében a „Marxista történettudományért” jelszót hordozta. A cseh történettudomány soha mélyebbre nem süllyedt, mint ezekben az években.

1968-ban, a „báronyos forradalom” idején a lap visszavette régi címét, sőt az év nyarán egy illegális számot is kiadott a megszállás elleni tiltakozásul. Ez a csupán magánkönyvtárakban fellelhető szám azért érdekes, mert számosan benne ítélik el a proletárdiktatúra éveit. Egyesek itteni megnyilatkozásukat azután sürgősen megtagadták az ismét megjelenő *Československý časopis historický*-ben, amelynek hasábjain a normalizálás ideje alatt továbbra is a „harcos marxizmus szerint hangolt” cikkek-tanulmányok jelentek meg, bár ezt szordinósabb hangvétellel tette, mint az ötvenes évek folyamán.

1990-ben ismét színre lépő *Česky časopis historický* előtt több feladat (fokozatos) megoldása áll. Egyrészt át kell mentenie, részleges korrekcióban részesítenie az úgynevezett szocialista éraban létrehozott tényleges kutatási értékeket, preferálnia kell a koráb-

ban tiltott témák feldolgozását és az eddig háttérbe szorított vagy elhallgattatott szakemberek dolgozatainak közlését, másrészt a cseh történészek előtt be kell mutatni a tágabb horizontokat, s ezáltal mintegy „szalonképessé tenni őket” a nemzetközi történelmi fórumokon. (Nem véletlen, hogy a folyóirat hasábjain soha nem publikált még ennyi külföldi szerző.)

Futala Tibor

Oleksandr Duhnovičról 2003-ban – valóságúen

Bača, Ůrij: Oleksandr Duhnovič... u 2003 roci. = Duklá, 51. rik. 2003. 1. no. 47–51. p.

2003-ban lesz kétszáz éve annak, hogy megszületett Oleksandr Duhnovič, a majdani görög katolikus kanonok, kárpátukrán író, pedagógus és publicista. Róla – életéről és tetteiről – tengernyi irodalom született.

Voltak olyanok, akik Duhnovičot az orosz klasszikusok értékét is meghaladó alkotónak, „második Mózesnek” minősítették, de akadtak olyanok is, akik az egész 19. századi kárpátaljai ukrán (ruszin) irodalmat és népművelést retrográd, a fejlődést visszavető akadályként írták le. A negatív megítélés – természetesen – Duhnovičot sem kerülte el.

Különösen a szovjet korszakra volt jellemző a kárpátaljai irodalom és népművelés hagyományának teljes elvetése. Jobb volt egyáltalán nem szólni képviselőiről.

Most a Duhnovič-jubileum mindenesetre ismét felkeltette az iránta és az általa átélte korszak (Duhnovič 1865-ben halt meg) iránti érdeklődést. Magán a tényen kívül ebben az is öröndetes, hogy a születő dolgozatok-beszámolóok valóságúen értékelik az akkori produktumokat és tetteket.

Könnyen meg lehet győződni arról, hogy a kárpátukrán irodalomnak (különösen már a 20. század elején) sokkal jobb költői és írói voltak, mint amilyen Oleksandr Duhnovič volt, ezért nem szabad Kárpátalja legjelentősebb írójának-költőjének kikiáltani. Az is megállapítható, hogy történészként, geográfusként, néprajzusként sem emelkedett ki az értelmiségi tájékozottság szintje fölé.

Viszont egészen más az értéke Duhnovič kulturális szervező és népművelő tevékenységének: e téren nála áldozatosabb, aktívabb, nemzethűbb aktivistája máig sem akadt Kárpátaljának. A kárpátukrán ábécéskönyv, almanach, az eperjesi társaság egyaránt meghatározó érdemeiről tanúskodik.

A cikk szerzője meg van győződve róla, hogy van miért Duhnovičra emlékezni és emlékeztetni, van miért az egész nemzet figyelmét felhívni rá és életművére, és ugyancsak van miért Ukrajnában többet foglalkozni Kárpátalja (az ismertetett dokumentum szóhasználatában: „ukrán Kárpátontúl”) kultúrájával, népművelésével, amely nagymértékben járult hozzá az ukrán nemzethez való hűség fenntartásához.

Futala Tibor